

ГІСТЬ РУБРИКИ

Старший партнер ЮФ «КМ Партнери»

ОЛЕКСАНДР МІНІНРозвиток бізнесу
на сьогодні спричинений
більше зовнішніми
економічними факторами,
а не полегшенням
податкового режиму

Варто говорити не про типові помилки, а скоріше про типові питання, які виникають у багатьох підприємств

З набранням чинності Податковим кодексом України у платників податків дедалі частіше виникає чимало питань, пов'язаних зі змінами національного податкового законодавства.

Нагальність кваліфікованих консультацій з податкового законодавства призвела до збільшення попиту на послуги юристів-податківців, ринок яких ще не повністю може задовольнити потреби платників податків. А з постійними оновленнями звернення до

спеціалістів з оподаткування стають дедалі частішими, оскільки наслідки несвоєчасного інформування та реагування на такі зміни негативно позначаються на господарській діяльності платників податків.

Про власний досвід і досвід колег з питань консультування та тлумачення норм головного податкового акта розповів «Юридичний газеті» експерт з багаторічним досвідом роботи в галузі податкового права, Старший партнер ЮФ «КМ Партнери» Олександр Мінін

Володимир БЕЗДІТНИЙ,
«Юридична газета»

Пане Олександр, Ви насамперед відомі як один з найкращих фахівців у сфері податкового права. У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу у Вас особисто та в юристів Вашої компанії було досить багато роботи, а яка ситуація спостерігається зараз? Як часто звертаються до Вас клієнти за консультацією з питань норм Податкового кодексу?

Звичайно, виникає багато питань, тому що фактично всі компанії вже стикалися з тими чи іншими проблемами норм Податкового кодексу. Моє загальне враження про Податковий кодекс – ніби фактично зараз ми масово набір окремих норм, аніж якийсь системний документ. Коли починаєш аналізувати положення, які мали б бути системними, то в багатьох випадках видно нестиковки, не узгоджунуться між собою норми і виникають питання: «Як?», «Що саме має застосовуватися?». Вбачається, що коли

законодавці працювали над цим документом, то мали скоріше в голові набір конкретних ситуацій і намагалися описати їх врегулювання, а питання цілісного зв'язку та системної картини не враховувалися. Спостерігається відсутність однозначності, намагання описати конкретну ситуацію, а не застосування методу від загального до конкретного.

Тому я хотів би сказати, що Податковий кодекс додав роботи. Нам як податковим консультантам скаржитися не треба, бо збільшилися обсяги роботи, за яку нам платять. А майже для всіх платників податків прийняття Податкового кодексу погіршило ситуацію, оскільки більше невизначеності у діях таких платників. І знову ж виникає враження про Податковий кодекс не як про системний документ.

За Вашим спостереженням, яка зараз частота звернень представників бізнесу за консультаціями щодо норм Податкового кодексу та які саме норми є досить спірними? З яких питань

більше звертаються – ПДВ чи спрощена система?

Більшість наших клієнтів – це досить великі компанії, тому частіше виникають питання щодо ПДВ, податку на прибуток. Хочу сказати, існує декілька рівнів опанування Податкового кодексу: спочатку були узагальнені питання, пізніше питання конкретизувалися залежно від виду діяльності підприємства і були спрямовані на оподаткування господарських операцій чи транзакцій. Тобто люди вже чітко спрямовують своє пізнання. Та все ж цей етап триває і на сьогодні.

На Вашу думку, чи змінився якісно Податковий кодекс після вдосконалення Законом України від 7 липня 2011 р., який набрав чинності 6 серпня нинішнього року?

Такі зміни якісно не вплинули на документ. Наприклад, запровадження ПДВ до першого перепродажу зернових, придбаних у сільгоспвиробника на додаток до першого постачання сільгоспвиробни-

ПРОФІЛЬ

Ім'я та прізвище: Олександр Мінін

Компанія: ЮФ «КМ Партнери»

Посада: Старший партнер

Кількість партнерів у компанії: 3

Кількість юристів у компанії: 21

Річний дохід компанії: близько 25 млн грн

Погодинна ставка: 410 USD

Ключові практики: податкові питання; митне законодавство; судове провадження і вирішення спорів; супроводження інвестиційної діяльності; злиття та поглинання; корпоративне право; інтелектуальна власність

Освіта: Інститут міжнародних відносин та міжнародного права при КНУ ім. Т. Г. Шевченка; міжнародні економічні відносини; міжнародне право; аспірантура у цьому ж ВНЗ

Юридичний стаж: 20 років

Попередні посади/досвід: фінансовий директор німецько-українського спільного підприємства; старший менеджер податково-юридичного відділу фірми Arthur Andersen

ком. На практиці ми побачили, що багато людей зрозуміли це тільки десь наприкінці серпня, тобто норма набрала чинності, а підприємства не встигли з нею ознайомитися. Тому важливо при прийнятті таких норм вводити їх у дію через значно більшій термін.

Також варто наголосити на змінах, що набрали чинності 6 серпня щодо обов'язкового зазначення кодів імпортованих товарів у податкових накладних. Знову спостерігаємо великий ризик. Наприклад, виникає значний ризик відмови податковою інспекцією у прийнятті накладної у зв'язку з її нечинністю через відсутність такого реквізиту в накладних, виданих після вказаної дати до того моменту, поки підприємства розібралися із цим питанням.

Як Ви вважаєте, чи ефек-

тивно вплинуть Прикінцеві та перехідні положення Податкового кодексу на розвиток різних сфер бізнесу в Україні?

Чесно кажучи, я думаю, що від цих положень немає позитивних змін. Так, розвиток бізнесу на сьогодні спричинений більше зовнішніми економічними факторами, а не полегшенням податкового режиму. Так, серед наших клієнтів мотивування до бізнесу через пільги, надані нормами Податкового кодексу, відсутнє.

Якими, на Вашу думку, є типові помилки компаній при застосуванні норм Податкового кодексу?

Важко сказати про якісь типові помилки. Більшість підприємств можуть не додивлятися якісь конкретні норми, що стосуються їхніх видів діяльності та які не мали аналогії в

ФОТО ОЛЬГИ КУЗНЕЦОВОЇ «ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА»

попередньому законодавстві. Багато хто пропустив норму щодо продажу товару, робіт, продукції спорідненим підприємствам, за якою витрати не можуть перевищувати доходів, отриманих від такого продажу. Кон'юнктура змінюється, і може так статися, що певний товар був придбаний або вироблений за одну ціну, а потім проданий за іншу, яка може бути і

менша, ніж витрати. Не секрет, що багато суб'єктів господарювання мають власну структуру, яка складається з виробничого підприємства та торговельного підприємства. Виникає питання: а хто ж буде нести відповідні збитки? Якщо там має закладатися певна маржа виробничого підприємства, із якою торговельне підприємство має купувати, в той час як на

ринку ціна вже нижча, то тоді податківці підуть до торговельного підприємства і скажуть: а чому ви купуєте дорожче, ніж на ринку.

Варто говорити не про типові помилки, а скоріше про типові питання, які виникають у багатьох підприємств. Так, наразі особливою актуальністю відзначається питання включення до витрат збитків, понесених за минулі роки (до 1 січня 2011 року). Державна податкова служба видає листи, за якими не можна відносити до витрат такі збитки. Та підтримку підприємці знайшли у профільному комітеті Верховної Ради, більше того, коли подивитися науково-практичний коментар Податкового кодексу під редакцією М. Я. Азарова, то можна побачити, що й там передбачено віднесення на витрати збитків, понесених за минулі роки.

«Наразі особливою актуальністю відзначається питання включення до витрат збитків, понесених за минулі роки»

Олександр МІНІН,
Старший партнер ЮФ «КМ Партнери»

“““

Із типових проблем можна звернути увагу на нехтування на практиці положення про пріоритет позиції платника податків. На сьогодні існує багато чого, що змушує платника податків вибирати не кращий для нього варіант. Тобто я не беру технічно податкове законодавство окремо від практики його застосування, бо яка може бути помилка підприємства, коли не враховуються реалії сьогодення представниками держави. Наприклад, на сьогодні є стандартною ситуація, коли у разі виявлення перевіркою спірної ситуації податкова міліція порушує кримінальну справу, чинить тиск і пропонує підприємству сплатити штрафи відповідно до пред'явлення обвинувачення. Це подається підстава для звільнення від кримінальної відповідальності. Однак такий підхід фактично також означає згоду з тим, що мало місце ухилення від сплати податків. І в такому разі це вважається встановленим фактом.

Чи дотримується держава обіцянки вчасно повертати ПДВ? Які дії з боку платників податків мають бути при затримці повернення?

Я б сказав, що при автоматичному відшкодуванні ПДВ повертається більш-менш нормально. Тому насамперед триває боротьба податківців, щоб не допустити підприємства до цього автоматичного відшкодування, а залишити на загальному режимі. Яка між ними різниця? При автоматичному відшкодуванні проведення камеральної перевірки і потім власне відшкодування проходить у скорочені терміни.

При звичайному режимі додається, як правило, ще й документальна перевірка, та й строки за законом більші. Та на практиці і ці строки значно порушуються, що призводить до звернень до судів, прокуратур для встановлення справедливості.

Із поверненням ПДВ пов'язані також зміни до Податкового кодексу від 6 серпня, якими змінили критерії для автоматичного відшкодування, однак податківці не квапилися змінити підзаконний акт. Так, у Кодексі написано, що на ДПС покладається обов'язок розробити акт, який регулюватиме порядок зіставлення на відповідність критеріям для автоматичного відшкодування. ДПС його так і не зробила з урахуванням змін до Кодексу, і на практиці це було зроблено Міністерством фінансів України, що, однак, не відповідає буквально положенням Кодексу.

Яка Ваша думка щодо запровадження нових правил спрощеного оподаткування: поділ платників податків на 4 групи? Чи буде це дійсно спрощеною системою?

Я не вважаю це дійсно спрощеною системою. Досить обтяжливі вимоги документального забезпечення. Крім того неправильно, коли йдеться про надання податкових пільг при порівнянні ставки податку 5% для спрощенців 3-ї групи (дохід у 1,5 млн грн) зі стандартною ставкою 15%. Тут законодавцем не враховано, що головною перешкодою є обтяжливості ведення розгорнутої бухгалтерії, а не так власне ставка податку.

Знову ж таки, передбачається, що ця ставка податку застосовується щодо видів діяльності, які прямо зазначені у свідоцтві платника єдиного податку, але ми вже стикалися з проблемою включення видів діяльності до свідоцтва.

Як на мене, спрощена система оподаткування має бути менш обтяжливою. Коли кажуть, що великий бізнес годує державу, то з цим важко не погодитися, але ж і в державі є соціальна функція. Тому малі підприємства заповнюють той прошарок, який не є вигідним для великого бізнесу. А отже, можливо залишити надскладну для підприємця систему контролю та звітності для певної категорії платників, у яких дійсно значні обсяги. При теперішньому незначному надходженні до бюджету невеликої кількості коштів від малих підприємств варто зменшити вимоги до таких підприємств, що призведе до полегшення, вчасності та кількості платежів. Їхнє завдання може бути не так сплачувати податки, як самих себе і своїх співробітників нагодувати. Цим уже буде полегшення для держави, адже інакше це були б додаткові витрати із бюджету. Виходячи із запропонованих змін, доречно сказати про можливість понесення підприємцями більше витрат на ведення системи обліку, ніж економії на спрощеній системі оподаткування.

Чи існують проблеми у платників податків із запровадженням електронної звітності?

Певне покращення відбувається протягом цього часу, однак на сьогодні вона часто залишається інструментом протидії податковими органами небажаним поданням від платників податків. Прикладів можна назвати багато. Наприклад, у групі підприємств існує 4 прибуткових і 2 збиткових підприємств. У прибуткових компаній

звітність проходить нормально, а у збиткових – постійно трапляються випадки неприйняття звітності програмним шляхом. Виникає відчуття людського фактору, але формально представляється, що, це не вольове рішення – не приймати, а звичайнісінький «технічний збій». Податковим кодексом передбачено: у випадку, коли форма декларації призводить, на думку платника, до неправильного застосування закону, то такий платник може подати її в іншій формі з поясненнями. Але великі платники податків мають подавати звітність тільки в електронній формі, яка, у свою чергу, не може бути іншою, ніж та, яка проходить через шлях. У разі подання іншої форми шлях її автоматично відкидає. Тож багато проблем на сьогодні не вирішено.

Якщо говорити абстрактно, то електронна звітність – це нормально, це шлях, який має проходити на сьогодні. На жаль, те що ми бачимо – неодинокі випадки, коли це використовується, як засіб маніпулювання зі знеособленням, бо ніхто конкретно не відповідає з боку податкових органів. У тій самій

Німеччині понад 5 років тривав проєкт, коли великі підприємства виводилися на те, щоб електронна звітність доступнішала. Так, витрачалося більше зусиль, однак там обережніше підходять до цього подання і залишають можливість звичайної звітності.

Та повернемося до Податкового кодексу і його проблем. Непоодинокими є випадки вимог до великих підприємств під час перевірки надати документи в електронному вигляді, за формою, встановленою Державною податковою службою.

Чіткої форми немає, але зрозуміло, що нормотворці мали б зазначити якийсь електронний режим, урахувавши кількість типових програм, не завжди співпадає їх спільне кодування. У таких випадках під час перевірки у податківців можуть виникнути проблеми з прочитанням електронної документації, оскільки вона має якість різне кодування. Свого часу існувала проблема, коли податкова вимагала від митниці передачі даних, які їй були передані митницею по внутрішньому протоколу. Але такі протоколи в них не узгоджувалися, а тому

і податкова не могла читати те, що надсилала митниця, і навпаки.

Непростою є процедура введення єдиного стандарту, бо єдиний стандарт має бути забезпечений всебічно. Та все ж завжди виникає питання, чи є воно збалансованим з тим, хто отримує, і з тими зусиллями, які доведеться до того докласти. Бо, як показує практика, рахувати державі не доводиться ні власних затрат, ні затрат, понесених платником податків. У свою чергу, платник активно змушений прораховувати вартість усіх варіантів.

Надайте, будь ласка, правову оцінку проведенню позапланових перевірок кількома контролюючими органами. Чи можуть проводитися перевірки декількома органами відразу?

Такі перевірки можуть проводитися. Виходячи з власної практики, все ж нечасто траплялися випадки таких перевірок. Особливих ускладнень по таких комбінованих перевірках виникало не дуже багато. У наших випадках підприємство захищалося і відбивалося для того, щоб вони були пра-

вмірними. Але коли там десяток представників різних органів, то, звичайно, перевіряли можливі наслідки по недопуску. Іноді є й пряма зацікавленість самого платника податку, щоб питання було досліджено комплексно різними органами. Так, наприклад, так званого імпортового ПДВ важливо відобразити не тільки митниці під час перевірки, а й податковим органам, і навпаки, адже виникають ситуації, що в одному акті читаєш одне, орган дивиться зі свого боку, відповідно говорячи «ні, тут не доплатили», а інший орган з другого боку. Тож якийсь дуже великих спеціальних проблем, принаймні по тих підприємствах, з якими ми працюємо, не виникало.

Які ризики оподаткування для іноземних інвесторів в Україні Ви можете відзначити? Чи є якісь підводні камені у діяльності іноземців на території України?

Я думаю, що головний камінь – це сам Податковий кодекс і практика його застосування. Точніше сказати – невизначеність, коли неможливо прорахувати ймовірних податкових наслідків у довгостроковому плані.

Знову ж таки, наведемо приклад. З тими змінами, які набрали чинності 6 серпня по імпорту насіння, виходить, що повернули оподаткування ПДВ при імпорті, однак цей ПДВ не застосовується на наступний продаж того насіння (яке проходить за тією ж категорією, як і товарне зерно) в Україні. Фактично імпортоване насіння надалі використовується в операціях, які звільнені від оподаткування, а отже ПДВ, сплачений на митниці, не підлягає відшкодуванню чи включенню до податкового кредиту. Тобто такий ПДВ, сплачений на митниці, стає витратами. Йдеться про насіння, і його, до речі, в Україні не вистачає. Таким чином, зміни в законодавстві фактично запровадили те, що при імпорті треба сплачувати додатково ПДВ 20%, які стають витратами, тобто це еквівалентно запровадженню додаткового 20% ввізного мита. Ну знову ж таки, коли укладалися

контракти, коли планували відповідну діяльність, ніхто цього не планував, і виходить, що ось такі зміни, особливо протягом року, дуже сильно впливають на господарську діяльність, бо нормальний бізнес звичайно відбувається не протягом певного дня або дня, наступного за оподаткуванням.

А головний ризик для іноземного бізнесу – це непередбачуваність того, що і як може відбуватися в Україні й що відбувається, знову ж таки, з тими тлумаченнями. Багато інвесторів, які прийшли в Україну раніше, заморозили свої проєкти, бо кон'юнктура була не дуже доброю або почали переходити до стадії повільнішого розгортання проєктів, і можуть бути збитки.

Тут ДПА зі своїм листом про те, що збитки, понесені до 1 січня 2011 року не враховуються, а цього року, наприклад, інвестор запускає завод, при цьому на підприємстві накопичені збитки, що понесені підприємством за 2 роки підготовчої діяльності. А тепер ті попередні витрати – збитки не враховуються, всі витрати, які були понесені раніше, забуваються, всі збитки ми забуваємо, і вже починаємо діяльність, яку будемо оподатковувати. У цьому питанні багато підприємств стають «на диби» тому, що це ламає все, що прогнозувалося. Цікаво, що зараз податкова служба пропонує законопроект, що великі збитки (за наявності) розгортати на 4 роки, тобто протягом 4 років тільки відносини по відшкодуванню збитків.

Тож знову головний ризик для інвесторів – це непередбаченість і непрогнозованість того, що відбувається. Тому, відповідно, якщо йдуть на українські ринки, то закладають на ризики більш маржу і додаткові межі. Оскільки в багатьох випадках важко прорахувати вартість товару та прибуток, отриманий від його продажу, що залишиться в чистому вигляді, то виходить необхідно закладати більшу маржу з метою гарантовано отримати прибуток. Якщо порівняти вартість імпортованих товарів у нас чи в Польщі – зрозуміло, що в нас дорожче, тому що всі враховують ризик.

«Головний ризик для іноземного бізнесу – це непередбачуваність того, що і як може відбуватися в Україні й що відбувається, знову ж таки, з тими тлумаченнями»

Олександр МІНІН,
Старший партнер ЮФ «КМ Партнери»

ФОТО: ОЛЕСЬ КУЗНЕЦОВОЙ «ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА»

